

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.21>

УДК 338.12

А. С. Устіловська,

*д. філос. з економіки, доцент, доцент кафедри економіки,
маркетингу та бізнес-адміністрування,*

Державний університет інфраструктури та технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9297-7614>

В. А. Плющаків,

аспірант, Державний університет інфраструктури та технологій

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9499-3321>

К. С. Богомоліва,

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування,

Державний біотехнологічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1042-825X>

І. І. Божидай,

*к. е. н., старший викладач кафедри менеджменту, бізнесу та
адміністрування, Державний біотехнологічний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2227-219X>

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

A. Ustilovska,

*Doctor of Philosophy in Economics, Associate Professor, Associate Professor
of the Department of Economics, Marketing and Business Administration,
State University of Infrastructure and Technologies*

V. Pliushchakov,

Postgraduate student, State University of Infrastructure and Technologies

K. Bogomolova,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Management, Business and Administration, State Biotechnological University*

I. Bozhydai,

*PhD in Economics, Senior lecturer of the Department of Management, Business
and Administration, State Biotechnological University*

BASIC THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF DETERMINING THE EFFICIENCY OF ENTERPRISES

Сучасний етап входження України до європейського співтовариства характеризується високим ступенем турбулентності для підприємств усіх галузей, формується нове ринкове середовище з високим рівнем конкурентної боротьби, підвищуються вимоги до рівня якості та безпечності їх продукції, прискорюється впровадження інновацій та результатів науково-технічного прогресу, загалом інтенсифікується діяльність усіх соціально-економічних сфер. Нові умови та підвищені вимоги потребують мінімізації витрат, оптимізації діяльності, зниження енергомісткості та матеріаломісткості, підвищення оборотності грошових коштів та скорочення виробничого циклу тощо – всі ці і інші питання вирішуються в розрізі підвищення ефективності діяльності підприємства.

В розрізі даного питання підвищується важливість управління ефективністю діяльності як надзвичайно важлива складова менеджменту за коригування сучасних дестабілізуючих факторів, що поєднує рівні

вектори діяльності організації задля забезпечення стратегічного розвитку діяльності підприємства на засадах зростання його ефективності діяльності.

The current stage of Ukraine's entry into the European community is characterized by a high degree of turbulence for enterprises of all sectors, a new market environment with a high level of competition is being formed, the requirements for the quality and safety of their products are increasing, the implementation of innovations and the results of scientific and technical progress is accelerating, and in general, the activities of all are intensifying socio-economic spheres. New conditions and increased requirements require cost minimization, optimization of activities, reduction of energy and material intensity, increase of cash turnover and reduction of the production cycle, etc. - all these and other issues are resolved in order to improve the efficiency of the enterprise.

Any entrepreneurial activity aimed at obtaining a certain economic or social result. Just as the vast majority of enterprises were created in order to receive an entrepreneurial reward - obtaining a positive financial result from their activities. But modern negative influences require business entities to use new approaches and management methods in order to maintain their own market segment, ensure conditions for their survival and further work. That is why there is a question of managing the efficiency of enterprises, which allows to determine ways to minimize costs and increase profitability with the help of a systematic and complex approach.

Under modern market conditions, the importance of managing the efficiency of activity increases as an extremely important component of management for adjusting modern destabilizing factors, which combines equal vectors of the organization's activity to ensure the strategic development of the enterprise's activity on the basis of increasing its activity efficiency.

Modern scientific literature offers a large number of approaches to the definition of the concepts of "enterprise activity efficiency" and "enterprise activity

efficiency management", but despite their diversity, they all have a main essential axis, and the specifics of the concepts are determined by the specifics of the activities of enterprises that act as objects of research. A similar approach is observed in determining the phasing of work on the management of the efficiency of enterprises and approaches to their evaluation.

Ключові слова: *ефективність, ефективність діяльності, економічна ефективність, управління ефективністю.*

Keywords:. *efficiency, activity efficiency, economic efficiency, efficiency management.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Загальною проблемою функціонування виробничих підприємств є оптимізація виробничих процесів та збільшення результуючих фінансових показників, що реалізується через забезпечення підвищення показників ефективності діяльності. Нестабільність політичного середовища, стійкий вплив зовнішніх негативних факторів, зміна ринкової кон'юнктури, різні кризові явища посилюють фактори несприятливого впливу на функціонування діяльності підприємств, значним чином послаблюють їх конкурентні позиції та знижують кінцеві результати їх діяльності. Забезпечення стійких умов господарювання є запорукою для розвитку будівельної галузі окремого регіону та країни взагалі, стимулювання діяльності суміжних секторів економіки, підвищення рівня соціально-економічного розвитку та поліпшення економіки країни в цілому. Забезпечення ефективності функціонування підприємств провідних галузей економіки є основним завданням відродження та подальшого прогресивного розвитку промисловості нашої країни. Перехід України до ринкової економіки досить суттєво позначився на діяльності підприємств. Через невідповідність здобутого виробничого потенціалу структурі попиту відбулося різке падіння

виробничих потужностей, що супроводжувалося втратою висококваліфікованих кадрів [1].

Управління ефективністю діяльності – це надзвичайно важлива складова менеджменту за сучасних дестабілізуючих факторів, що поєднує рівні вектори діяльності організації задля забезпечення стратегічного розвитку діяльності підприємства на засадах зростання його ефективності діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед провідних вітчизняних науковців, що проводили дослідження щодо питань підвищення ефективності діяльності підприємств слід відмітити: Савенкова О. Н. [4], Перерва П. Г. [5], Місько Г. А. [7], Кравчук А. В. [8], Мадрига Г. М. [9], Батракова Т. І. [10], Навольська Н.В. [12], Братанич М.В., Полозова Т.В. [14], Погребняк А.Ю., Ліннік І.М. [17] та інші.

Сучасними тенденціями у діяльності підприємств є посилення впливу інноваційних впроваджень та техніко-технологічних досягнень на результати господарської діяльності. Це проявляється через комп'ютерні технології, автоматизацію у виробництві, підвищення продуктивності праці, якості системи управління тощо.

Слід зацентувати увагу, що сучасна система управління діяльністю підприємств будується як динамічна система, що стрімко розвивається.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є систематизація та уточнення теоретичних засад забезпечення економічної ефективності діяльності підприємств з урахуванням динамічних ринкових умов.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виступає індикатором та визначальним показником розвитку та конкурентоспроможності будь-якого підприємства та суб'єкта господарювання, який служить орієнтиром для прийняття управлінських рішень [2, 3, 4, 5, 6].

У науковій літературі часто використовують близькі поняття за змістом до «ефективності»: результативність, економічність, раціональність, продуктивність, але вони не є тотожними.

Поняття «ефективність» походить від латинського «efectus», що перекладається як результат, результативність, дієвість. Саме тому ефективність часто представляють як синонім результативності, але це є хибним твердженням.

У господарській діяльності підприємства ефект характеризує певну величину, переважно з кількісним чи вимірним значенням, що отримана у результаті безпосередньо виробництва, запровадження інновацій чи проведення оптимізації тощо. Конкурентне середовище вимагає від діяльності суб'єктів господарювання впровадження на регулярній основі заходів направлених на підвищення продуктивності, кількісних та фінансових результатів діяльності, скорочення термінів виробництва, тобто максимізація вигід підприємства при мінімізації витрат за умови обмеженості та вичерпності ресурсів.

Для розмежування цих понять пропонується провести аналіз цих понять у науковій літературі (табл. 1, табл. 2).

Дарміць Р. З. [7] ототожнює ефективність і результативність, і характеризує їх як досягнення цілей. Тобто «результат» відноситься до характеристик наслідків управлінських рішень, що виражені у натуральному чи відносному значенні.

На сучасному етапі науково-теоретичного розвитку ще не сформулювався єдиний підхід щодо тлумачення поняття «результативність». Але основною тенденцією є акцент уваги науковців на досягненні цілей та досягненню ефективності.

Перерва П. Г. та Кравчук А. В. [8] результативність розглядають як економічну категорію, що характеризує співвідношення фактичного і планового ефектів та відображає ступінь досягнення поставленої мети, за рахунок ефективного використання ресурсів.

Таблиця 1. Визначення терміну «результативність» різними авторами

Автор	Визначення
Косянчук Т. Ф., Галкіна Ю. Г.	...продуктивність системи виробництва і обслуговування, під якою розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) при виробництві різноманітних товарів та послуг
Момот О. І., Демченко А. О.	...здатність досягти встановлених зовнішніх цілей, націленість на те, щоб усі її організаційні рішення і дії відповідали критеріям, встановленими зовнішнім середовищем.
Гупало А. О.	...дієвість, плідність виконання робіт при чітко визначених цілях та планах
Панкратов А. Б.	...це соціально-економічна категорія, що відображає результат взаємодії продуктивних сил і виробничих відносин постіндустріального суспільства, яка в першу чергу характеризується ступенем соціальної відповідальності бізнесу, а також рівнем ефективності праці.
Васін С. М., Мамонова О. А.	...співвідношення результату з цілями, ідеалами або потребами.
Лимарєва Ю. А., Лимарєв П. В.	...досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах і мінімальних ресурсах
Коган А. Б., Болдирєва Н. П.	...відносний показник, який характеризує ступінь досягнення суб'єктом економіки поставленої мети в одній і / або декількох сферах і всієї його господарської діяльності в певний момент часу.

Джерело: [8]

Але дані трактування «результативності» не знімають питання його відмінності від значення «ефективності».

Мадрига Г. М. [9] наголошує на доцільності виокремлення та розмежування поняття результативність з точки зору зовнішнього і внутрішнього середовища. При цьому для внутрішнього середовища виробнича діяльність може сприйматись як результативна, навіть при не досить високих показниках, порівняно з конкурентами, середнім значенням у галузі тощо.

Батракова Т. І. [10] наголошує на трактуванні «результативності» як показника, що відображає правильну роботу речей, та такий, що можна представити через кількісне вираження. Таким чином, науковиця результативність репрезентує як показник процесу, що був відомий заздалегідь, тобто величина запланована, і на досягнення якого була націлена діяльність суб'єкта господарювання. А суть результативності – щось таке, що можна охарактеризувати деяким числом (досягнутим результатом), тобто традиційним відношенням результату до витрат.

Давиденко Н. М. наголошує, що відоме відношення результату до витрат характеризує результативність дій як деякий коефіцієнт, а ефективність для цих явищ здатна виступати показником правильності обраного напрямку [11].

Наступним кроком, розглянемо визначення науковців поняття «ефективність» (табл.2).

Таблиця 2. Трактування поняття «ефективність» різними авторами

Автор	Визначення
Словник Даля В. І.	Ефективність – в макроекономічному аналізі – показник випуску товарів і послуг в розрахунку: - на одиницю витрат; - на одиницю витраченого капіталу; - на одиницю сукупних витрат усіх виробничих ресурсів
Велика енциклопедія Кирила і Мефодія	Ефективність – здатність приносити ефект, чинити дію. Показник економічної ефективності – частка національного доходу в зробленому сукупному громадському продукті
Велика енциклопедія Кирила і Мефодія, 2004	Економічна ефективність, результативність виробництва, співвідношення між результатами господарської діяльності та витратами праці. Приватні показники економічної ефективності виробництва – продуктивність праці, фондівдача та матеріаломісткість продукції у масштабах суспільства

Блейк Р.	Ефективність економічна – результативність економічної діяльності, економічних програм і заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту, результату до витрат чинників, ресурсів, що зумовило отримання цього результату, досягнення найбільшого обсягу виробництва із застосуванням ресурсів певної вартості
Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б.	Ефективність – відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, визначувані як відношення ефекту, результату до витрат, витрат, що зумовили, забезпечили його отримання
Буряк П. Ю., Гупало О. Г., Стасюк І. В.	Ефективність, за Парето, – рівень організації економіки, при якому: - вже неможливо здійснити які-небудь зміни на користь однієї особи або групи осіб, не погіршивши положення іншої особи або групи осіб; - вхідні ресурси використовуються найефективніше (ефективність виробництва), а результат забезпечує максимально можливу корисність для споживачів (ефективність розподілу ресурсів)
Андрійчук Р. В.	Економічна ефективність – відношення між отримуваними результатами виробництва – продукцією і матеріальними послугами, з одного боку, і витратами праці та засобів виробництва – з іншого
Савенко Н. В.	Економічна ефективність – результат виробничої діяльності, що виражається у вигляді співвідношення між підсумками господарської діяльності та витратами ресурсів
Беннет Р.	Економічна ефективність, результативність виробництва, співвідношення між результатами господарської діяльності та витратами праці. Приватні показники економічної ефективності виробництва, продуктивність праці, фондівіддача та матеріаломісткість продукції. У масштабах суспільства показник економічної ефективності – частка національного доходу в сукупному суспільному продукті

Наведені визначення мають різні особливості, що певним чином обумовленні об'єктом аналізу, але всі трактування поняття «ефективності» висвітлюють як оціночну категорію, що пов'язана із співвідношенням отриманого результату та витрат.

Місько Г. А. [7] розглядає результативність як міру ступеня реалізації певної стратегії, а ефективність як оцінку використання ресурсів підприємства у ході її реалізації.

Підводячи підсумок, можна визначити, що ефект і результат є синонімами, як наслідок діяльності. А ефективність та результативність не є подібними поняттями, так як ефективність характеризує результативність витрат; а результативність проявляється як ступінь досягнення запланованого результату [15].

Касянчук Ю. А. [1] досить ґрунтовно дослідила різні підходи науковців до трактування поняття «ефективність» та систематизувала їх у відповідності до сутнісного підходу (рис. 1):

1) класичний підхід, до якого були віднесені такі провідні зарубіжні учені, роботи яких є основоположними для формування менеджменту як науки, як: Сміт А., Маркс К., Рикардо Д., Паретто В., Шумпетер Й., Мескон М.;

2) підхід «витрати-виписк», характеризується належністю відношенням до безпосередньо виробничих процесів. До науковців, що дотримуються даного підходу відносяться переважно вітчизняні науковці, такі як: Андрійчук В., Носова Н., Тарасенко Г., Кісіль М., Хачатуров Т.;

3) підхід «тах результат за мін витрат», даний підхід до трактування ефективності діяльності застосовується при жорстких умовах конкурентної боротьби чи реалізовується під потужним впливом сукупності негативних факторів. Прихильниками цього підходу є: Коваленко Н., Мочерний С., Прядко В., Новосьолова Г., Орлов П.

Широкий спектр трактувань даного поняття дозволяє кожному суб'єкту господарювання ринкової економіки самостійно, в залежності від

власних потреб, розглядати ефективність власної діяльності чи окремих бізнес-процесів, визначати динаміку, фактори впливу, тенденції розвитку та систему показників для визначення величини отриманого ефекту. Це призводить до формування нових ідей, підходів та методик, специфічних особливостей розвитку систем управління діяльністю підприємств та їх структурних елементів, в залежності від їх стадії розвитку, сфери діяльності та впливу різних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Рис. 1. Систематизація підходів до визначення поняття «ефективність»

Джерело: [1]

Так як, діяльність будь-якої організації має мету та націлена на досягнення певного результату, процес досягнення якого супроводжується витратами, тому питання співвідношення витрат та результатів є надзвичайно важливим та завжди актуальним. А отримані результати діяльності характеризуються поняттям ефективності.

Економічна ефективність діяльності підприємства залежить як від комплексної оцінки всіх витрат, так і по-елементної, окремо по кожному виду ресурсів. Економічна ефективність діяльності підприємства визначається співвідношенням задіяних ресурсів різних факторів виробництва. Ці пропорції головним чином обумовлені специфікою виробництва, рівнем застосовуваної на підприємстві техніки, технології, організації виробництва і праці, співвідношенням екстенсивних та інтенсивних факторів розвитку виробництва [12].

При цьому зміна структури витрат у їх загальній сукупності може бути не однозначною. Так, при зниженні використанні праці чи людських ресурсів збільшуються витрати на технологічне оснащення діяльності, тобто збільшення вартості основних засобів, що призводить до зниження фондівіддачі, що більш наглядно у короткостроковому періоді.

З іншого боку фінансові витрати значним чином залежить від зовнішніх факторів, таких як: зміна валютного курсу, підвищення вартості паливно-мастильних матеріалів та енергоресурсів, обмеженість доступу до інвестиційно-фінансових ресурсів, зміна нормативно-правового поля діяльності суб'єкта господарювання, зміна державної політики тощо.

Іншою специфікою є функціонування підприємств в умовах обмеженості ресурсів. Можуть змінюватись витрати діяльності компанії пов'язані із залученням висококваліфікованих працівників, впровадження нових технологій, інноваційними провадженнями, зміною у логістиці та ін.

Навольська Н.В. [12] наводить схематичну систему формування економічної ефективності діяльності підприємств з урахуванням впливу ринку ресурсів (рис. 2).

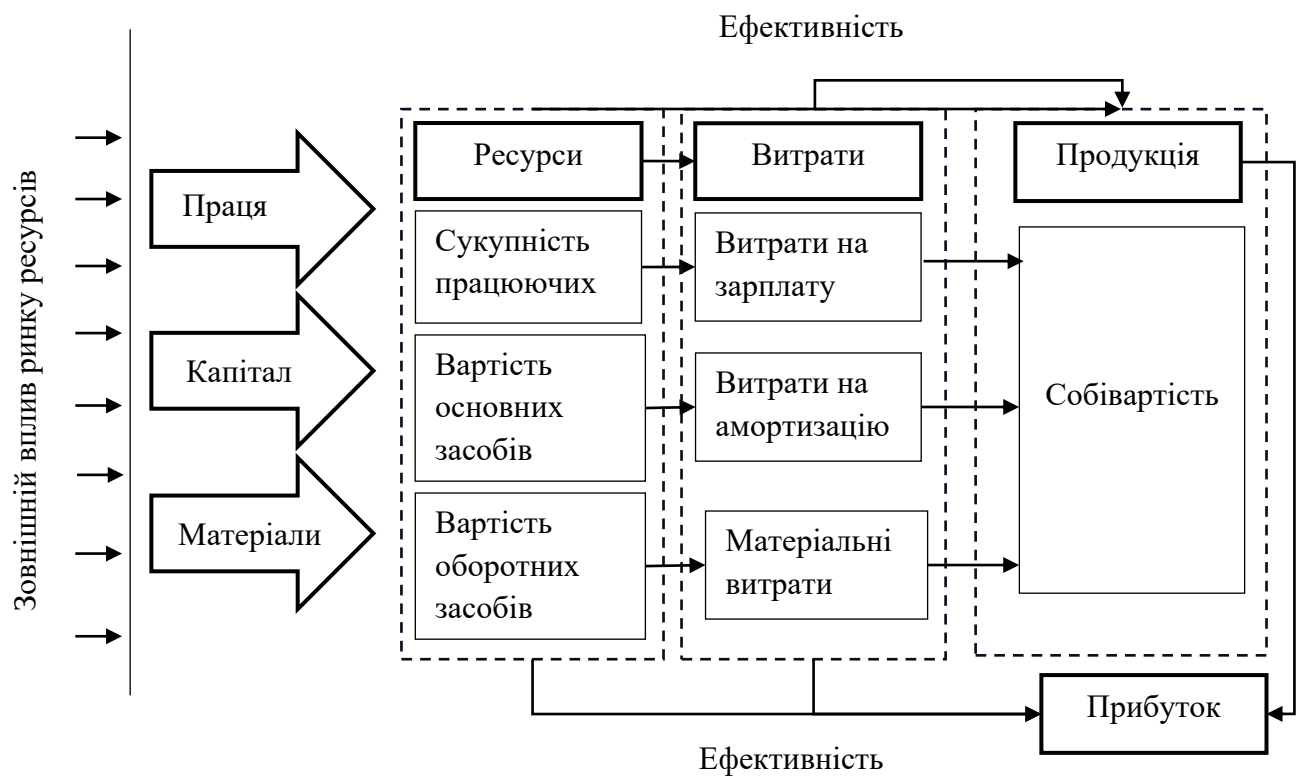

Рис. 2. Формування економічної ефективності діяльності підприємств з урахуванням впливу ринку ресурсів

Джерело: [12]

Фактори зовнішнього впливу значним чином обумовлюють застосування праці, капіталу та матеріалів, їх ефективність та наявні можливості, які несуть за собою і певні витрати. Ефективність діяльності визначає собівартість товарів, якість та конкурентоспроможність продукції та прибутковість підприємства.

Ярославський А. О. [13] пропонує наступну систему класифікації факторів впливу на економічну ефективність діяльності підприємств:

- загальні – характер виробництва і його галузеві особливості, стан матеріально-технічної бази;
- специфічні – співвідношення між формами організації управління, між формами управління і методами управління, ступінь відповідності структури апарату управління, рівень механізації та

автоматизації управлінських робіт, рівень кваліфікації працівників і ефективність їх праці;

- особливі – фактори невизначеності та ризику;
- структурно-організаційні – організаційна структура управління, виробництва, постачання та збуту, виробничо-економічних зв'язків;
- інтенсивні – зростання продуктивності праці, фондівіддачі, матеріаловіддачі, зниження капітало-, фондо- та трудомісткості;
- екстенсивні – зростання обсягу виробничих ресурсів;
- галузеві – загальні та структурні характеристики галузі в структурі національного господарства, кон'юнктура галузевого ринку;
- територіальні – географічне розташування, природно-кліматичні умови, потенціал ринку та інвестиційний ринок.

Братанич М.В., Полозова Т.В. [14] класифікують економічну ефективність діяльності підприємств за класифікаційною ознакою та видами ефективності (табл. 3).

Але, слід наголосити, на важливості оптимізації витрат як основи для формування конкурентної вартості продукції, але це не є основною метою задля підвищення ефективності діяльності. Співвідношення витрат на виробництво та прибутковість виступає лише індикатором ефективності діяльності підприємства.

Відповідно до сутності поняття ефективності, її кількісне вираження можна отримати як співвідношення отриманого ефекту (результату) відносно до витрат (ресурсів) задіяних для його досягнення. Отже, у загальному вигляді формула ефективності має наступний вигляд [15]:

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{Ефект (результат)}}{\text{Ресурси (витрати)}}, \quad (1)$$

Таблиця 3. Види економічної ефективності

Класифікаційна ознака	Види ефективності	Характеризує
Результати діяльності	1. Виробничо-технологічна	Удосконалення техніки, технології; упровадження нововведень
	2. Виробничо-економічна	Результати роботи структурних підрозділів і підприємства в цілому
	3. Соціально-економічна	Задоволення потреб населення, умови праці робітників, відповідність виробничих відносин рівню продуктивних сил
Рівень визначення	1. Загальна (абсолютна)	Визначається на всіх рівнях господарювання; характеризує загальний економічний ефект порівняно з окремими видами витрат або ресурсів
	2. Порівняльна	Визначає найбільш економічно вигідний варіант вирішення задачі підприємства
Витрачені ресурси	1. Витратна	Результативність поточних виробничих витрат
	2. Ресурсна	Результативність використання виробничих ресурсів (основних виробничих та обігових засобів)
	3. Витратно-ресурсна	Результативність використання всієї сукупності витрат на виробництво

Джерело: [14]

Але, у відповідності, до різноманіття аспектів економічної ефективності даний показник може мати різні форми прояву. Результати та ресурси можуть бути представлені у вартісному чи натуральному вираженні, при чому ці комбінації можна привести до такого групування:

- 1) ресурси і результати, виражені у вартісній формі;
- 2) ресурси – у вартісній, а результати – у натуральній формі;
- 3) ресурси – у натуральній, а результати – у вартісній формі;
- 4) ресурси і результати – у натуральній формі.

Навольська Н.В. [12] пропонує групування показників ефективності діяльності підприємства, у відповідності до їх структурних аспектів, співставності інтересів, урівноваження факторів зовнішнього та внутрішнього впливів із можливостями підприємства:

- 1) вимір результату (визначення об'єкта вимірювання, вибір вимірників з урахуванням можливої різнорідності продукції, що випускається);
- 2) вимір витрат (ресурси і витрати за видами);
- 3) вибір задовільних щодо аналізу співвідношень витрат і результатів при формуванні показників;
- 4) облік і розмежування дії зовнішніх та внутрішніх факторів, контрольованих і керованих.

Вимірювання результатів діяльності прямо залежить від об'єкту вимірювання, тобто визначення орієнтації на певний результат діяльності. Переважна більшість підприємств орієнтується на прибуток чи обсяг продажів, як результат діяльності і, відповідно, ефективність визначають орієнтуючись на ці показники.

Зазвичай ресурси класифікують у відповідності до факторів виробництва: праця, капітал та матеріали, а також можна поглибити їх розбиття всередині кожного окремого фактору.

У роботі [16] сучасні українські науковці Серединська В. М., Федорович Р. В. та Загородна О. М. запропонували групування показників за основними класифікаційними ознаками, що відображають та забезпечують розуміння економічних явищ та процесів. Запропонована ними система побудовано на п'яти групах, яким відповідають певні характеристики:

1. за характером відображення економічних процесів, об'єктів, явищ: натуральні, вартісні, аналітичні, абсолютні та відносні;
2. за змістом: кількісні та якісні;
3. за роллю в причинно-наслідкових відносинах: факторні та результативні;
4. за результатом дії факторів: прості та складні;

5. за методикою розрахунків: об'ємні та питомі.

Отже, систематизування, класифікація та групування показників ефективності діяльності підприємства має високий ступень диференційованості, значним чином на яку впливає суб'єктивний фактор впливу, тобто бачення конкретного науковця на цю проблему. Але, зазвичай, показники, їх специфіка, вимірність та значення визначаються безпосередньо виходячи із запитів та потреб оцінки ефективності підприємства, з урахуванням сфери діяльності.

Головними вимогами до показників ефективності є їх відповідність загальним вимогам, що висуваються до даної системи вимірювання:

1. Придатність.
2. Повнота і вичерпний характер.
3. Унікальність і взаємозаперечний характер
4. Надійність і об'єктивність.
5. Доступність для розуміння й однозначність.

Касянчук Ю. А. [1] пропонує систему показників, що характеризують економічну ефективність діяльності підприємства:

- прибутком від реалізації продукції;
- прибутком від впровадження нового технологічного процесу;
- покращенням використання виробничих потужностей;
- прибутком від впровадження винаходів, корисних моделей, промислових зразків, патентів, ноу-хау тощо;
- прибутком від ліцензійної діяльності;
- скороченням термінів окупності інвестицій.

Погребняк А.Ю. та Ліннік І.М. [17] виокремлюють три методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств як основні:

- ринковий – використовують для того, щоб здійснити порівняння дане підприємство з аналогічним. Серед переваг даного метода можна відзначити, що повністю являється ринковим методом, відображає нинішню реальну практику;

– дохідний – ґрунтується на доходах, які є створені на перспективній вартості майна і показує в основному позицію покупця. Сильною стороною даного методу є врахування ринкового аспекту (дисконту ринкового) та економічного старіння;

– витратний – ґрунтується, на тому, що ефективність діяльності підприємства відображають його витрати. Базується на реально існуючих активах, особливо придатний для певних видів підприємств.

Але, у даних методичних підходів є не тільки переваги та сильні сторони, а і недоліки. Так, ринковий метод, побудований на минулому досвіді, і потребує ряд виправлень, поправок, а дані можуть бути важкодоступними, не повними чи взагалі відсутніми; дохідний – вимагає значні трудові затрати на формування прогнозу, що характеризується не повнотою та частковістю інформації, має не повністю достовірний характер; витратний – не враховує рівні прибутку, не приділяє уваги нематеріальним активам та гудвілу.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Управління ефективністю діяльності – це надзвичайно важлива складова менеджменту за сучасних дестабілізуючих факторів, що поєднує рівні вектори діяльності організації задля забезпечення стратегічного розвитку діяльності підприємства на засадах зростання його ефективності діяльності.

У статті досліджено поняття «ефективність» та «результативність», розмежовано їх за сутністю, визначено точки їх взаємодії. Наведені трактування різняться своїми особливостями, що переважно обумовлені об'єктом аналізу, що дозволили виокремити певні групи подібних тверджень. При цьому переважна більшість вчених дійшли згоди, що «ефективність» є економічною категорією, що співвідноситься з оцінкою отриманого результату та витрат.

Література

1. Касянчук Ю. А. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності діяльності промислового підприємства (на прикладі ПАТ «Завод «МАЯК»). Київ, 2018.
https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25060/1/Kosjanchuk_magistr.pdf
2. Экономическая оценка инновационного потенциала : монографія / А. П. Косенко, Д. Коциски, О. И. Маслак, П. Г. Перерва, Д. Сакай.- Монография / Под ред. проф. Перервы П. Г. и проф. Д. Коциски. Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц,техн.унт, 2009. 170 с.
3. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. / А. О. Старостіна, Н. П. Гончарова, Є. В. Крикавський та ін.; за ред. А. О. Старостіної. Київ: Знання, 2009. 1070 с.
4. Перерва П. Г., Савенкова О. Н. Анализ финансового состояния предприятия. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПИ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва*. Харків : НТУ "ХПИ", 2002. № 11-2. С. 118-121.
5. Перерва П. Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПИ" : зб. наук. пр. Сер. : Економічні науки*. Харків : НТУ "ХПИ", 2017. № 24 (1246). С. 153-158
6. Управління інноваційною діяльністю. Маркетинг: Підручник / Перерва П. Г., Старостіна О. А., Гончарова Н. П., Крикавський Є. В., та ін., за ред. О. А. Старостіної. Київ : Знання, 2009. 1070 с.
7. Місько Г. А. Сутність поняття результативність та ефективність в менеджменті. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2020. №3-4 (276-277). С. 97-102.
8. Перерва П. Г., Кравчук А. В. Ефективність як економічна категорія. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2018. № 15(1291). С. 137-143.
9. Мадрига Г. М. Теоретичні підходи до аналізу факторів впливу на ефективність діяльності малих підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. Вип. 739 : Менеджмент та

підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. С. 16–21. URL: <http://ena.lp.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/ntb/17241/4-16-21.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 01.04.2023)

10. Батракова Т. І. Сутність поняття «економічна ефективність» діяльності підприємства в ринкових умовах. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2015. № 1 (69), ч. 1. С. 172-178.

11. Давиденко Н. М. Оцінювання ефективності корпоративного управління акціонерними товариствами / Н. М. Давиденко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна. – 2011. – Вип. 35. – С. 108–111.

12. Навольська Н.В. Оцінювання та забезпечення економічної ефективності діяльності підприємств: дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01. Тернопіль, 2006. 191 с.

13. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Випуск 20. Частина 3. С. 174-177.

14. Братанич М.В., Полозова Т.В. Визначення сутності економічної ефективності та класифікація її видів. *Економіка промисловості*. 2010. № 4. С. 153-155

15. Говорушко Т.А. Ефективність як економічна категорія. *Наукові праці НУХТ*. 2007. № 20. С. 74–76.

16. Серединська В.М., Загородна О.М., Федорович Р.В. Теорія економічного аналізу. Тернопіль: “Укрмедкнига”, 2002. 319 с.

17. Погребняк А.Ю., Ліннік І.М. Методичні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2017. Випуск 19. С. 187-192.

References

1. Kasianchuk. Yu. A. (2018), "The organizational and economic mechanism of increasing the efficiency of the industrial enterprise (on the example of PJSC "Mayak Plant")", Available at: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/25060/1/Kosjanchuk_magistr.pdf (Accessed 08.12.2023).
2. Kosenko, A. P., Kociski, D., Maslak, O. I., Pererva, P. G. and Sakaj, D. (2009), *Jekonomicheskaja ocenka innovacionnogo potenciala* [Economic assessment of innovation potential], NTU "KhPY", Myshkolts.tekhn.unt, Kharkiv, Ukraine.
3. Starostina, A. O., Honcharova, N. P. and Krykavskyi Ye. V. (2009), *Marketynh: teoriia, svitovyi dosvid, ukrainska praktyka* [Marketing: theory, light evidence, Ukrainian practice], Znannia, Kyiv, Ukraine.
4. Pererva, P. H. and Savenkova, O. N. (2002), "Analysis of the financial condition of the enterprise", *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KhPI" : zb. nauk. pr. Temat. vyp. : Tekhnichniy prohres ta efektyvnist vyrobnytstva*, Vol. 11-2, pp. 118-121.
5. Pererva, P. H. (2017), "Compliance program of an industrial enterprise: essence and objectives", *Visnyk Nats. tekhn. un-tu "KhPI" : zb. nauk. pr. Ser. : Ekonomichni nauky*, Vol. 24 (1246), pp. 153-158.
6. Pererva P. H., Starostina O. A., Honcharova N. P. and Krykavskyi Ye. V. (2009), *Upravlinnia innovatsiinoiu diialnistiu. Marketynh* [Management of innovative activities. Marketing], Znannia, Kyiv, Ukraine.
7. Misko, H. A. (2020), "The essence of the concept of effectiveness and efficiency in management", *Naukovyi visnyk Odeskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, Vol. 3-4 (276-277), pp. 97-102.
8. Pererva, P. H. and Kravchuk, A. V. (2018), "Efficiency as an economic category", *Visnyk NTU «KhPI»*, Vol. 15(1291), pp. 137-143.
9. Madryha, H. M. (2012), "Theoretical approaches to the analysis of factors influencing the efficiency of small businesses", *Visnyk Natsionalnoho*

universytetu «Lvivska politekhnikha». *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*, Vol. 739, pp. 16–21. Available at: <http://ena.lp.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/ntb/17241/4-16-21.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 12.11.2023).

10. Batrakova, T. I. (2015), “The essence of the concept of “economic efficiency” of business activity in market minds”, *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, Vol. 1 (69), no. 1. pp. 172-178.

11. Davydenko, N. M. (2011), “Assessing the effectiveness of corporate governance of joint stock companies”, *Visnyk Lvivskoi komertsii noi akademii. Serii: Ekonomichna*. Vol. 35. pp. 108–111.

12. Navolska, N.V. (2006), “Assessing and ensuring the economic efficiency of business activities”, Abstract of PhD in Economics dissertation, 08.06.01, Ternopil, Ukraine.

13. Iaroslavskiy, A. O. (2018), “Economic efficiency of enterprise activity: theoretical aspect”, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, Vol. 20, no. 3, pp. 174-177.

14. Bratanych, M.V. and Polozova T.V. (2010), “Definition of the essence of economic efficiency and classification of its types”, *Ekonomika promyslovosti*, Vol. 4. pp. 153-155

15. Hovorushko T.A. (2007), “Efficiency as an economic category”, *Naukovi pratsi NUKhT*, Vol. 20, pp. 74–76.

16. Seredynska, V.M., Zahorodna, O.M. and Fedorovych, R.V. (2002), *Teoriia ekonomichnoho analizu* [Theory of economic analysis], Ukrmedknyha, Ternopil, Ukraine.

17. Pohrebniak, A.Iu. and Linnik, I.M. (2017), “Methodical approaches to the evaluation of the efficiency of the enterprise”, *Suchasni problemy ekonomiky i pidpriemnytstvo*, vol. 19, pp. 187-192.